

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ СУСПІЛЬНИХ НАУК
Кафедра політології і державного управління**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Декан факультету суспільних наук
Ю. О. Остапець / Остапець Ю. О. /
« 30 » *серпня* 2024 року

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ТРАНЗИТОЛОГІЯ**

Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський)
Галузь знань	05 Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність	052 Політологія
Освітня програма	Політологія
Статус дисципліни	Обов'язкова
Мова навчання	Українська

Ужгород 2024

Робоча програма навчальної дисципліни «Транзитологія» для здобувачів вищої освіти галузі знань **05 Соціальні та поведінкові науки** спеціальності **052 Політологія** освітньої програми «Політологія».

Розробники: Гайданка Є.І., доцент, кандидат політичних наук, доцент кафедри політології і державного управління

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні

кафедри політології і державного управління

протокол № 10 від «27» червня 2024 р.

Завідувач кафедри Ключкович А.Ю.

Схвалено науково-методичною комісією **факультету суспільних наук**

протокол № 8 від «27» червня 2024 р.

Голова науково-методичної комісії Попадич О.О.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 4	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 120	4-ий	5-ий
Кількість модулів – 2	Семестр:	
Тижневих годин: для денної форми навчання: 3,1 аудиторних – 56 самостійної роботи студента – 64	1-ий	2-ий
	Лекції:	
	30	12
	Практичні (семінарські):	
	26	4
Вид підсумкового контролю: екзамен	Лабораторні:	
	-	-
Форма підсумкового контролю: усна	Самостійна робота:	
	64	104

2. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета навчальної дисципліни «Транзитологія» – ознайомлення студентів з політологічною природою та структурою демократичного транзиту, основними концепціями переходу до демократії у політичній науці, практикою демократичних переходів у світі та емпіричними розрахунками переходу до демократії.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

1) загальних компетентностей:

- знання предметної області та розуміння професійної діяльності (ЗК-01);
- здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні (ЗК-06);
- здатність працювати у міжнародному контексті (ЗК-08).

2) спеціальних компетентностей:

- здатність використовувати категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки (СК-01);
- здатність описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах (СК-03);
- здатність застосовувати інструментарій нормативної та емпіричної політичної теорії, політичної методології, порівняльної та прикладної політології, міжнародних та глобальних студій у фаховій діяльності (СК-04);
- здатність аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування (СК-05);
- здатність застосовувати теорії та методи прикладної політології, політичних комунікацій, спеціальних політологічних дисциплін у професійній діяльності (СК-07);
- здатність конструювати дизайн, розробляти програму та виконувати політологічні дослідження з використанням сучасних методів, технологій та інструментарію політичного аналізу (СК-08);
- здатність презентувати результати теоретичних і прикладних досліджень для фахівців та нефаківців (СК-09).

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Передумовами вивчення навчальної дисципліни «Транзитологія» є опанування таких освітніх компонент (ОК) освітньої програми (ОП):

ОК 11	Загальна теорія політики
ОК 17	Політичні системи сучасності

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «Транзитологія», вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
розуміти предметну область, етичні та правові засади професійної діяльності	ПРН-01
вміти критично мислити у сфері професійної діяльності	ПРН-03
знати свої права та обов'язки як члена демократичного суспільства та використовувати їх у професійній діяльності	ПРН-06
вміти використовувати базовий категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки	ПРН-08
вміти застосовувати політологічне мислення для розв'язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі опанування класичної та сучасної політичної думки	ПРН-09
вміти описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах	ПРН-10
застосовувати інструментарій нормативної та емпіричної політичної теорії, політичної методології, порівняльної та прикладної політології, міжнародних та глобальних студій у фаховій діяльності	ПРН-11
вміти аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування	ПРН-12
презентувати результати теоретичних і прикладних досліджень фахівцям і широкій аудиторії, засобам масової інформації, експертам з інших галузей знань	ПРН-16

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «Транзитологія»:

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр ПРН
розуміти логіку демократичного транзиту залежно від суспільних і політичних умов	ПРН-01
вміти критично мислити у сфері дослідження динаміки сучасних політичних режимів	ПРН-03
знати свої права та обов'язки як члена демократичної держави та члена громадянського суспільства	ПРН-06
вміти використовувати сучасну термінологію порівняльної політичної науки, транзитології та суміжних галузей політології	ПРН-08
вміти застосовувати політологічне мислення для розв'язання практичних проблем у сфері відстоювання політичних прав і громадянських свобод індивіда	ПРН-09
вміти описувати пояснювати динаміку політичних режимів, враховуючи історичні особливості розвитку держави і суспільства	ПРН-10
застосовувати інструментарій прикладної політології для визначення політичної та економічної трансформації України, країн світу	ПРН-11
вміти аналізувати взаємодію між політичною елітою та громадянським суспільством у дослідженні політичних режимів	ПРН-12
презентувати результати досліджень динаміки політичного режиму у сучасній Україні засобом масової інформації	ПРН-16

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є:

- екзамен;
- письмове тестування;
- виконання аналітичних завдань.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми поточного контролю: виступ на семінарських заняттях, письмове тестування.

Форма модульного контролю: письмова контрольна робота.

Форма підсумкового семестрового контролю: усний екзамен.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 1)

Поточне оцінювання та самостійна робота				Модульна контрольна робота	Сума
T1	T2	T3	T4	50	100
10	10	15	15		

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 2)

Поточне оцінювання та самостійна робота			Модульна контрольна робота	Сума
T1	T2	T3	50	100
10	20	20		

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1		Модуль 2	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Практичні (семінарські) заняття	3	30	3	30
Аналітичне завдання	1	20	1	20
Модульна контрольна робота	1	50	1	50
Разом		100		100

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Мінімальний поріг для допуску до модульної контрольної роботи становить 10 балів. Модульна контрольна робота складається з трьох запитань описово-аналітичного характеру.

Перше запитання покликане оцінити знання з тематичної проблематики відповідного модулю, яка надавалася на лекціях і обговорювалася на семінарських заняттях. Залежно від обсягу, послідовності викладу і орієнтуванні у тематичному матеріалі, перше запитання модульної контрольної роботи максимально може бути оцінене у 10 балів.

Друге запитання має на меті оцінити розуміння основних закономірностей трансформації сучасних політичних режимів. Залежно від послідовності викладу і орієнтуванні у тематичному матеріалі, друге запитання модульної контрольної роботи максимально може бути оцінене у 15 балів.

Третє питання модульної контрольної роботи має творчо-аналітичний характер. Залежно від обґрунтованості аргументів і суб'єктивних висновків студента з визначеної проблематики, третє запитання модульної контрольної роботи максимально може бути оцінене у 25 балів.

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю

Відповідно до «*Положення про порядок та методичку проведення семестрових (курсівих) екзаменів і заліків в Ужгородському національному університеті*» (затверджено Наказом Ректора ДВНЗ «УжНУ» № 698/01-17 від 08.05.2015 р.), знання студентів оцінюється як з теоретичної, так і з практичної підготовки за такими критеріями:

оцінку «відмінно» (90-100 балів, А) заслуговує студент, який:

- всебічно і глибоко володіє навчально-програмовим матеріалом;
- вміє самостійно виконувати завдання, передбачені програмою, використовує набуті знання і вміння у нестандартних ситуаціях;
- засвоїв основну і ознайомлений з додатковою літературою, яка рекомендована програмою;
- засвоїв взаємозв'язок основних понять дисципліни та усвідомлює їх значення для професії, яку він набуває;
- вільно висловлює власні думки, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особистісну позицію;
- самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, виявив творчі здібності і використовує їх при вивченні навчально-програмового матеріалу, проявив нахил до наукової роботи.

оцінку «добре» (82-89 балів, В) – заслуговує студент, який:

- повністю опанував і вільно (самостійно) володіє навчально-програмовим матеріалом, в тому числі застосовує його на практиці, має системні знання в достатньому обсязі відповідно до навчально-програмового матеріалу, аргументовано використовує їх у різних ситуаціях;
- має здатність до самостійного пошуку інформації, а також до аналізу, постановки і розв'язування проблем професійного спрямування;
- під час відповіді допустив деякі неточності, які самостійно виправив, добирає переконливі аргументи на підтвердження вивченого матеріалу;

оцінку «добре» (74-81 бал, С) заслуговує студент, який:

- в цілому навчальну програму засвоїв, але відповідає на екзамені з певною кількістю помилок;
- вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, в цілому самостійно застосовувати на практиці, контролювати власну діяльність;
- опанував навчально-програмовий матеріал, успішно виконав завдання, передбачені програмою, засвоїв основну літературу, яка рекомендована програмою;

оцінку «задовільно» (64-73 бали, D) – заслуговує студент, який:

- знає основний навчально-програмовий матеріал в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії;
- виконує завдання непогано, але зі значною кількістю помилок;
- ознайомлений з основною літературою, яка рекомендована програмою;
- допускає на заняттях чи екзамені помилки при виконанні завдань, але під керівництвом викладача знаходить шляхи їх усунення.

оцінку «задовільно» (60-63 бали, E) – заслуговує студент, який:

- володіє основним навчально-програмовим матеріалом в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії, а виконання завдань задовольняє мінімальні критерії. Знання мають репродуктивний характер.

оцінка «незадовільно» (35-59 балів, FX) – виставляється студенту, який:

виявив суттєві прогалини в знаннях основного програмового матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань.

оцінка «незадовільно» (35 балів, F) – виставляється студенту заочної форми навчання, який:

- володіє навчальним матеріалом тільки на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів або не володіє зовсім;
- допускає грубі помилки при виконанні завдань, передбачених програмою;
- не може продовжувати навчання і не готовий до професійної діяльності після закінчення університету без повторного вивчення даної дисципліни.

При виставленні оцінки враховуються результати навчальної роботи студента протягом семестру.

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

6.1. Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1

Тема 1. Демократія та демократизація. демократичний перехід.

Демократія та демократизація. Політична модернізація як процес переходу від традиційних до сучасних суспільств. Демократизація як етап трансформації суспільно-політичних систем. Процес демократизації: сутність та загальна характеристика. Просторово-часові виміри процесу демократизації.

Демократичний транзит. Основні транзитологічні школи. Зміст та предмет транзитології як політологічної галузі. Демократичний транзит як процес трансформації недемократичних суспільств. Основні концептуальні напрями дослідження процесу переходу до демократії: структурний та процесуальний підходи. Особливості становлення та предмет дослідження першої транзитологічної школи (Д. Растоу, С. Хантінгтон). Дослідницька сфера другої транзитологічної школи (З. Бжезинський, Г. О'Доннелл, Ф. Шміттер, А. Пшеворський). Специфіка дослідження третьої транзитологічної школи. Напрями аналізу сучасної транзитології: політичний елітизм, системний структуралізм, зовнішньополітичний напрям, культурологічний напрям, економічний напрям.

Тема 2. Модернізація та класична транзитологія.

Модернізаційна теорія переходу до демократії. Зміст та методологічна особливість модернізаційного підходу. Індикатори сталого соціального розвитку С. Ліпсета: легальність, стабільність політичної системи, вплив економічних факторів на політичні інститути. Взаємодія соціально-освітніх факторів та демократизації в концепції Дж. Коулмена. Модернізаційна модель Г. Алмонда та С. Верби. Актуалізація рівня впливу громадськості на процеси демократизації. Постмодерністський напрям дослідження процесів демократизації. Аналіз соціально-політичної модернізації С. Ліпсета. Р. Інглехарт про траєкторію культурних і соціально-економічних змін. Взаємодія між законами ринкової трансформації та розвитком інститутів демократії в концепції К. Оффе.

Модель переходу до демократії Д. Растоу. Зародження транзитологічної парадигми. Загальна характеристика динамічної моделі переходу до демократії Д. Растоу. Критерій історичного походження походження країн як основа аналізу демократичних транзитів. Досягнення національної єдності у процесі переходу до демократії. Динамічні стадії переходу до демократії Д. Растоу: сутність та супровідні процеси. Фаза досягнення. Фаза прийняття рішень. Фаза звикання. Інституційні умови успішного демократичного переходу.

Світові хвилі демократизації та модель переходу до демократії С. Хантінгтона. Принцип зовнішнього походження демократії в країні. Демократизація як світовий процес. Хвилеподібний характер демократизації. Характеристика першої хвилі демократизації: підйом та відкат. Друга хвиля демократизації: підйом та відкат. Специфіка протікання третьої хвилі демократизації. Дев'ять критеріїв демократизації С. Хантінгтона. Стадії демократичного транзиту та супровідні процеси. Стадія лібералізації. Загрози на шляху країни до демократії: слабкий економічний розвиток та цивілізаційні передумови. Стадія демократизації. Стадія демократичної консолідації. Основні варіанти трансформації політичного режиму: проміжний, адемократичний, повторний, прямий, колоніальний.

Тема 3. Посткомуністичний вимір демократичного транзиту.

Модель переходу до демократії Г. О'Доннелла та Ф. Шміттера. Проблематика дослідження пост авторитарних трансформацій. Загальна характеристика методології аналізу посткомуністичних суспільств. Вплив поведінкових факторів громадськості на хід демократичного транзиту. Етапи демократичного транзиту Г. О'Доннелла та Ф. Шміттера. Стадія лібералізації. Стадія демократизації. Стадія політичної соціалізації (консолідація демократії). Особливості закріплення демократичних інститутів на стадії консолідації демократії. Базові

індикатори консолідації демократії: рівень політичних еліт, рівень громадськості, рівень громадсько-політичного простору. Кількісні показники та пропорції у визначенні індикаторів консолідованої демократії.

Модель переходу до демократії А. Пшеворського. Міждисциплінарний характер дослідження переходу до демократії А. Пшеворського. Варіації типів політичного режиму в процесі преходу до демократії. Традиційний авторитаризм. Модернізований авторитаризм. Розширена демократія. Обмежена демократія. Варіації типів політичних еліт в процесі переходу до демократії: консерватори, реформатори, помірковані, радикали. Варіанти взаємодії між типами політичного режиму та характером політичних еліт. Відповідність пактів політичних еліт типам політичного режиму.

Модель переходу до демократії З. Бжезинського. Особливості дослідження посткомунізму в транзитологічній концепції З. Бжезинського. Фактори впливу на процес демократизації посткомуністичних країн. Характеристика системних перетворень у політичній, економічній та правовій сферах. Стадії переходу до демократії та супровідні процеси в суспільстві. Стадія лібералізації: часові рамки та системні зміни. Стадія демократизації: часові рамки та системні зміни. Стадія консолідації демократії: часові рамки та системні зміни. Вплив зовнішнього фактору на характер протікання демократичних процесів.

Тема 4. Консолідація демократії у демократичному транзиті.

Механізм консолідованої демократії Ф.Шміттєра та Г.О'Доннелла. Зміст консолідації демократії як суспільно-політичного процесу. Загрози консолідованій демократії за Ф.Шміттєром. Критерії та рівні механізму консолідації демократії Ф.Шміттєра та Г.О'Доннелла. Рівні консолідації демократії: громадсько-політичні організації; політичні еліти; громадськість. Концепція делегативної демократії Г.О'Доннелла. Інституційний вимір президентства у перехідних країнах

Модель консолідованої демократії Л.Даймонд. Основні інституційні шляхи та проблеми досягнення консолідованої демократії. Політичні загрози незавершеного демократичного транзиту. Закономірності політичної інституціоналізації та розвитку громадянського суспільства. Рівні консолідації демократії: організаційний; елітарний; публічний.

Система консолідації демократії Х.Лінца та А.Степана. Фактори стандартизації поведінкових та інституційних характеристик у перехідних країнах. Закон демократизації «the only game in town». Рівні консолідації демократії: поведінковий; конституційний; ціннісний. Інституційний дизайн консолідації демократії. Парламентська демократія. Президентіалізм.

Індикатори консолідованої демократії. Політологічні підходи до визначення індикаторів консолідації демократії. Дві групи факторів консолідації демократії Я.Василевські: ціннісні, інституційні. Три групи індикаторів вектору консолідації демократії Л.Даймонд: конституційні, управлінські, психологічні. Комплексний аналітичний політологічний підхід до консолідованої демократії (теорії Х.Лінца, А.Степана, Р.Гюнтера, А.Пшеворського, Х.Валенсуели).

Модуль 2

Тема 1. Індекссування демократизації.

Емпірична методологія Freedom House. Поняття «індексу». Методологічна складова індексів демократизації. Проблемні методологічні питання співвідношення між теорією та практикою демократизації. Характеристика Freedom House як міжнародної неурядової дослідницької організації. Давність дослідження світових процесів демократизації. Сутність методології дослідження. Загальна характеристика дослідницької програми Freedom House «Freedom in the World». Загальна характеристика дослідницької програми Freedom House «Nation in Transit». Емпірична база методики проведення аналізу: соціологічні опитування, бальна шкала оцінювання, підсумкові кількісні показники. Сім базових критеріїв демократичності країни. Показник рівня корупції. Рівень розвитку громадянського суспільства. Якість роботи органів центральної влади. Ефективність місцевої влади. Демократичність виборчого процесу. Ступінь незалежності судової системи. Методика обробки та аналізу отриманих емпіричних результатів. Ступінь незалежності ЗМІ. Чисельні критерії формування світового рейтингу демократичності

країн. Емпірична шкала оцінки рівня демократизації країни: показники та значення. Типологізація досліджуваних країн. Вільні країни. Частково вільні країни. Не вільні країни.

Емпіричні індекси демократизації Фонду Бертельсмана. Фонд Бертельсмана як світовий центр з дослідження трансформаційних процесів. Емпіричний зміст Загального Індексу Трансформації як підсумкового показника трансформації: соціологічні дослідження та експертний аналіз. Хронологія проведення досліджень. Методика обрахунку Статусного Індексу: Індекс Політичної Трансформації + Індекс Економічної Трансформації. Методологічні підходи до визначення характеру трансформації політичної та економічної систем. Індикатори обчислення Індексу Політичної Трансформації. Суверенність. Політична участь громадян. Верховенство закону. Стабільність політичних інститутів. Політична та соціальна інтеграція. Критерії обчислення Індексу Економічної Трансформації. Рівень соціально-економічного розвитку. Забезпечення ринкової структури економіки. Стабільність цін та національної валюти. Рівень забезпечення приватною власністю. Забезпечення добробуту громадян. Стабільність економіки. Економічна стійкість. Класифікація країн за ступенем демократичності політичної та економічної систем. Консолідовані демократії на основі ринку. Позитивні країни для становлення консолідованих демократій. Країни з суттєвими проблемами у формуванні консолідованої демократії. Країни з несприятливими умовами для формування консолідованої демократії. Країни із значними проблемами у формуванні консолідованої демократії. Методологічний зміст Індексу Управління. Критерії обчислення Індексу Управління. Ефективність управління. Ефективність використання ресурсів. Потенційні можливості управління. Політика використання консенсусу у прийнятті рішень. Міжнародне співробітництво. Результати службової діяльності. Рівень складності управління. Класифікація країн за рівнем демократичності управлінської сфери.

Емпіричний вимір посткомуністичної трансформації К. Херпфера. Характеристика соціологічного методу К. Херпфера. Дослідницька програма аналізу посткомуністичних суспільств «Барометр нових демократій». Сутність емпіричної методології К. Херпфера: єдність соціологічних та політологічних методів. Емпіричний аналіз демократичних рис громадськості посткомуністичних країн. Дев'ять складових індексу демократії К. Херпфера. Негативне сприйняття комуністичного політичного режиму. Позитивна оцінка сучасного політичного режиму. Усвідомлення перспектив демократичного парламенту. Підтримка демократичного національного парламенту. Підтримка авторитарного лідера. Підтримка військового режиму. Підтримка монархії як альтернативи розвитку демократії. Відношення до повернення до комуністичного політичного режиму. Оптимізм по відношенню до майбутнього демократії. Шкала оцінювання емпіричних показників індикаторів демократизації. Методика підсумкового обрахунку співвідношення між «демократами» та «недемократами» у суспільстві. Класифікація респондентів за рівнем сприйняття або заперечення демократії (відповідність кількісних показників). «Демократи». «Помірні демократи». «Помірні недемократи». «Недемократи».

Тема 2. Особливості переходу до демократії країн Центральної та Східної Європи.

Перехід до демократії в Польщі. Суспільно-політичні передумови переходу до демократії в Польській Народній Республіці. Лібералізація та демократизація політичного режиму Польської Республіки. Суспільна динаміка консолідації демократії у Польщі. Проблеми та перспективи розвитку демократичних інститутів у країні.

Перехід до демократії в Угорщині. Специфіка комуністичної моделі врядування в Угорщині. Демократична трансформація політичної системи Угорської Республіки. Інституціоналізація норм та принципів демократії в угорському суспільстві. Проблеми та перспективи розвитку демократичних інститутів у країні.

Перехід до демократії в Чехії. Соціалістична Чехія у федеративному союзі ЧССР. Лібералізація політичного режиму в ході «оксамитової революції». Демократизація політичних інститутів у Чехії протягом періоду незалежності. Елементи консолідації демократії в країні. Проблеми та перспективи розвитку демократичних інститутів у країні.

Перехід до демократії в Словаччині. Особливості суспільного розвитку Словаччини у складі ЧССР. Становлення і розвиток демократичних інститутів у Словацькій Республіці.

Функціонування режиму консолідованої демократії у Словаччині. Проблеми та перспективи розвитку демократичних інститутів у країні.

Специфіка демократичних транзитів на пострадянському просторі. «Гласність» у Радянському Союзі та розпад комуністичної системи. Диференція у розвитку демократії пострадянських республік. Особливості успішного демократичного транзиту (країни Балтії). Авторитаризація влади (Росія, Білорусь, середньоазійські країни). Специфіка формування «сірої зони» (Україна, Молдова, Грузія, Киргизстан). Загальні проблеми пострадянських країн на шляху до демократії: відсутність ротації еліт, олігархія, низькі соціально-економічні показники, етнополітичні конфлікти, міжконфесійні протистояння тощо.

Тема 3. Особливості процесу демократизації в Україні.

Україна у загальносвітовому процесі демократизації. Україна і «третя хвиля» демократизації. Руйнація радянської системи УРСР. Соціокультурні чинники переходу до демократії в Україні: історична особливість, економіка, соціальна структура. Передумови і перешкоди демократичного переходу в Україні. Чинники стабільності української демократії. Суб'єкти демократизації в Україні.

Трансформація політичних інститутів в Україні у період незалежності. Становлення багатопартійності в Україні. Основні етапи конституювання та еволюція форми державного правління. Зародження та розвиток президентських інституцій. Еволюція інституту парламентаризму в країні. Проблема незалежності та деполітизації судової системи. Проблема авторитаризації влади в Україні. Сучасний інституційний дизайн системи органів державної влади в Україні. Загальний рівень кризовості української політичної сфери. Перспективи демократизації політичної системи України.

Трансформація громадянських інститутів у сучасній Україні. Соціальні та політичні складові демократизації громадськості в Україні. Культурна спадщина «радянськості» в українському соціумі. Трансформація економічної системи країни. Ступінь взаємодії між державним апаратом та групами соціальних інтересів. Проблема розвитку інститутів місцевої демократії. Фактори становлення та розвитку громадянського суспільства в Україні. Рівень захисту громадянських прав і свобод в Україні. Перспективи розвитку громадянського суспільства в Україні.

Вплив «російського фактору» на перебіг трансформаційних процесів в Україні. Україна в умовах гібридної війни з Росією. Широкомасштабна війна (з лютого 2022 р.), загрози демократії та європейські перспективи України. Популізм і демократія у сучасній Україні.

6.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання: денна					
	Усього	у тому числі				
		лекції	практичні (семінарські)	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота
Модуль 1						
Тема 1. Демократія та демократизація. Демократичний перехід	12	4				8
Тема 2. Модернізація та класична транзитологія	14	4	2			8
Тема 3. Посткомуністичний вимір демократичного транзиту	18	4	6			8
Тема 4. Консолідація демократії у демократичному транзиті	16	4	4			8
Модульна контрольна робота						
Разом за модуль	60	16	12			32
Модуль 2						
Тема 1. Індекссування демократизації	18	4	4			10
Тема 2. Особливості переходу до демократії країн Центральної та Східної Європи	22	6	6			10
Тема 3. Особливості процесу демократизації в Україні	20	4	4			12
Модульна контрольна робота						
Разом за модуль	60	14	14			32
Разом за семестр	120	30	26	-	-	64

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання: заочна					
	Усього	у тому числі				
лекції		практичні (семінарські)	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота	
Модуль 1						
Тема 1. Демократія та демократизація. Демократичний перехід	14	2				12
Тема 2. Модернізація та класична транзитологія	14	2				12
Тема 3. Посткомуністичний вимір демократичного транзиту	17		2			15
Тема 4. Консолідація демократії у демократичному транзиті	17	2				15
Модульна контрольна робота						
Разом за модуль	62	6	2			54
Модуль 2						
Тема 1. Індексування демократизації	22	2				20
Тема 2. Особливості переходу до демократії країн Центральної та Східної Європи	24	2	2			20
Тема 3. Особливості процесу демократизації в Україні	14	2				10
Модульна контрольна робота						
Разом за модуль	60	6	2			50
Разом за семестр	122	12	4			104

6.3. Теми практичних (семінарських, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Модернізація та класична транзитологія	2	-
2	Посткомуністичний вимір демократичного транзиту	6	2
3	Консолідація демократії у демократичному транзиті	4	-
4	Індексування демократизації	4	-
5	Особливості переходу до демократії країн Центральної та Східної Європи	6	2
6	Особливості процесу демократизації в Україні	4	-
	Разом	26	4

6.4. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Демократія та демократизація. Демократичний перехід	8	12
2	Модернізація та класична транзитологія	8	12
3	Посткомуністичний вимір демократичного транзиту	8	15
4	Консолідація демократії у демократичному транзиті	8	15
5	Індексування демократизації	10	20
6	Особливості переходу до демократії країн Центральної та Східної Європи	10	20
7	Особливості процесу демократизації в Україні	12	10
	Разом	64	104

6.5. Індивідуальні завдання

Індивідуальна робота студента з предмету «Транзитологія» включає виконання аналітичного завдання.

ВИКОНАННЯ АНАЛІТИЧНОГО ЗАВДАННЯ:

Аналіз поточного рівня демократизації в Україні та порівняння чисельних значень рівня демократичності в Україні і світових регіонах (на вибір – Центральна Європа; Західна Європа; група англосаксонських країн; Латинська Америка; пострадянський простір; КНДР).

7. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Гайданка Є. «Якість» демократії в Польщі в оцінці емпіричних моніторингових. *Вісник НЮУ імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія.* 2023. № 3(58). С. 117–128.
2. Гончаров Г., Каплін О., Файер О. Збігнєв Бжезінський і місце України у його геостратегічній концепції (кінець 1940-х – 2017 рр.). *Грані.* 2022. № 24(12). С. 43–50.
3. Інтеграційні виміри трансформації пострадянського простору: монографія. За ред. А.Г. Бульвінського. К.: ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України», 2020. 560 с.
4. Ковальчук В. Популізм і конституційна трансформація у країнах Центрально-Східної Європи та Україні. *Право України.* 2021. № 8. С. 168–185.
5. Остапеч Ю., Гайданка Є., Ключкович А., Марадик Н. Еволюція партійних систем країн Вишеградської четвірки: досвід для України: монографія. Ужгород: ПП Данило С.І., 2014. 256 с.
6. Перспективи посткоронавірусних економічних трансформацій та їх вплив на розвиток країн. Місце України у посткризовому світі. Ред. В. Юрчишин. К.: Заповіт, 2021. 358 с.
7. Політичні трансформації у країнах Центральної Європи наприкінці ХХ – на початку ХХІ століть: навчальний посібник / Упоряд. М. Лендзел. Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2016. 464 с.
8. Політичні інститути та процеси у країнах Центральної і Східної Європи наприкінці ХХ – на початку ХХІ століть: монографія / за заг. ред.: Ю. Остапця, М. Токаря. Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2023. 680 с.
9. Романюк А., Литвин В. Порівняльний аналіз політичних інститутів країн Вишеградської групи та інших країн Центрально-Східної Європи: монографія. Л.: ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 548 с.
10. Тодоров І.Я. Безпековий вимір міжнародних відносин в Східній та Центральній Європі в контексті російської агресії. *Політичне життя.* 2022. №1. С. 138–144.

Допоміжна література

1. Вонсович С. Транзитологія: долаття кризи та вектори розвитку. *Науковий часопис УДУ імені Михайла Драгоманова. Серія 22. Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін*. 2021. № 22(30). С. 5–13.
2. Гайданка Є. Характеристика системно-процесуальних внутрішньополітичних трансформацій Угорщини, Польщі та Словаччини у посткомуністичну епоху (на основі аналізу емпіричного індексу демократизації Бертельсманна). *Грані*. 2010 (липень-серпень). № 4(72). С.160–165.
3. Зеленько Г. Політична «матриця» громадянського суспільства (досвід країн Вишеградської групи та України. К.: «Знання України», 2007. 336 с.
4. Кройтор А.В. Моделі демократичних переходів та практика їх застосування у пострадянських країнах. *Актуальні проблеми політики: збірник наукових праць*. 2018. Випуск 61. С. 215–226.
5. Латигіна Н. Шляхи та структурні фази демократизації суспільств. *Політичний менеджмент*. 2005. №2. С.68–77.
6. Наумкіна С. «Третя хвиля» демократизації: підсумки і перспективи (аналіз зарубіжних концепцій). *Політичний менеджмент*. 2004. № 2. С.162–170.
7. Романюк О. Кінець «транзитології» чи криза її первинної парадигми? *Політичний менеджмент*. 2007. № 2. С.3–15.
8. Романюк О. Транзитологія як галузь наукових студій. *Сучасне суспільство*. 2018. № 2(16).
9. Ротар Н.Ю. Політична участь громадян України у системних трансформаціях перехідного періоду: монографія. Чернівці : Рута, 2007. 472 с.
10. У пошуках правильної парадигми: концептуальні перспективи посткомуністичного переходу у країнах Східної Європи / Пер. з англ. за ред. Д. Гузіни. К.: Вид-во «Ай Бі», 2003. 342 с.

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1. Freedom House [Електронний ресурс] // Nation in Transit – Methodology. URL : <http://www.freedomhouse.org/report/nations-transit-2013/nations-transit-2013-methodology>.
2. Transformation Index ВТІ [Електронний ресурс] / Index-Methodology . URL : <http://www.bti-project.org/index/methodology>.